

róság ténymegállapításának felülbíráását a bírói gyakorlat meg nem engedi, mint a jogegységi határozat indoklása mondja, a fegyelmi bíraskodásnak az a hatálya a felekre, „mintha választott bíróság döntésének vetették volna alá.” Ebből következik, hogy mint Dr. Vági József¹⁾ cikkében ismertetett határozatokból kitűnik, a bíróságok nem tekintik a fegyelmi eljárást szabályszerűnek, ha az igazság kiderítésének garanciái (felek meghallgatása, a megállapított tények megjelölése, a jegyzőkönyv aláírása a vádlott részéről) az eljárásnál hiányoznak, habár a fegyelmi szabályzat azokat külön nem írja elő.

Jogelméleti szempontból kétségtelenül olyan érdekes jelenséggel állunk szemben, mint pl. a kollektív szerződéseknél. Bár a fennálló jogi fogalmak keretébe ezek az intézmények magyarázat útján beilleszthetők, mégis valami új jelenséggel állunk szemben. Az állam bizonyos nem hatósági szervezetek döntéseit, határozatait az alávetett felekre nézve kötelezőnek ismeri el és lemond ezeknek érdemi felülbírálásáról, hacsak azok valamely alapvető tiltó törvénybe, vagy a jóerkölcsökbe nem ütköznek.

Ifj. Dr. Szigeti László.

A Kúria 57. sz. polgári jogegységi döntvénye. A csehszlovák állam a hitbizományi intézményt az 1924. évi 179. sz. törvénnyel megszüntette és mindenekelőtt a hitbizományok birtokosait, várományosait, és az utódok gondnokát hatalmazta fel arra, hogy a hitbizományi vagyon felszabadulásával előálló viszonyt egységgel szabályozhassák. Ezen egység érvényéhez elegendő volt, ha az egységhez a hitbizomány birtokosa és legközelebbi három várományosa, ilyenek nemlétében pedig az utódok gondnoka hozzájárul. Egy további rendelkezés szerint, amennyiben ezek között megegyezés nem jött létre, a hitbizományi kötelék alól felszabadult vagyont mint előörökös a törvény életbeléptekori hitbizományi birtokos szerzi meg, akinek ezen joga az első várományos javára szóló utódlással van korlátozva, míg az összes további várományosok utóöröklési igényei kárptólás nélkül megszűnnek (l. Ujlaki: A magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában, 114—118. lapok).

Egy ilyen, részben magyar, részben csehszlovák területen fennálló hitbizománynak (a gróf Zichy István-féle szenioratusi hitbizománynak) a feloldás idején volt birtokosa az akkor sorrendben első három várományossal, valamint a hitbizományi gondnokkal egységet kötött, amellyel a hitbizományi vagyonnak a csehszlovák állam fennhatósága alá került, és az említett

¹⁾ Jogállam 1933. évf. 4—6. szám.

törvénnyel a hitbizományi kötelék alól feloldott részét egyessé-
gileg felosztották.

Ezzel szemben már most a hitbizománynak egy távolabbi várományosa azok ellen, akik a felosztott javakból a fentiek szerint részesedtek, magyar bíróság előtt keresetet indított, és azzal az okfejtéssel, mely szerint a hitbizományi vagyonnak Csehszlovákia fennhatósága alá került része a hitbizományi kötelék feloldása következtében az *öszes várományosok* egyenlő arányú korlátlan tulajdonává váltak, kérte, hogy a bíróság kötelezze alpereseket a feloldott ingatlanoknak az ő tulajdoni arányának megfelelő hányadára vonatkozóan bekebelezési engedély adására, vagy az illető ingatlanilletőség megfelelő egyenértékének megfizetésére.

A Kúria ítéletében (5024/1930., Jogi Hirlap 1931: 694.) nemzetközi magánjogunk azon tételéből indult ki, mely szerint a külföldi ingatlanra vonatkozó kérdések az ingatlan fekvése helyének törvényei (*lex rei sitae*) szerint alakulnak. Ebből folyólag el kell fogadni az ítélet szerint azt, hogy a hitbizományi intézményt megszüntető csehszlovák törvényeknek az a következménye, hogy a csehszlovák állam területén fekvő hitbizományi vagyonban *hitbizományi utódlásnak* senki javára sem lehet helye; ámde — folytatja tovább az ítélet okfejtése — *azt a jogviszonyt, melyben felperes és az alperesek* — a hitbizományban érdekelt család tagjai — *egymással szemben az alapítólevélnél fogva vannak*, a csehszlovák-törvény nem szüntette meg, és a viszony — bár a változott viszonyoknak megfelelő tartalommal —, fennáll mindaddig, amíg a hitbizomány a *magyar jog* értelmében meg nem szűnik. Ezekből folyólag: felperesnek, mint ezuttal csak egy távolabbi várományosnak, nincs igénye arra, hogy a hitbizományi kötelék alól feloldott vagyonból részesedést kérjen, avagy hogy tulajdoni részesedésének ellenértékét követelje, hanem csak arra van igénye, hogy *az alapítólevélből folyó jogviszony fennállása közte és az alperesek között megállapíttassék*. A keresetnek tehát csakis ily értelemben adott helyet.

A Kúria ezen döntése a csehszlovák törvény által figyelmen kívül hagyott további várományosok jogi érdeklehetőségeit tehát teljes mértékben elismerte oly értelemben, hogy amennyiben az alapítólevél rendelkezései szerint a várományból aktív jog lenne, az ilyen várományosnak továbbra is azt a jogot biztosította, mint amilyen az illető várományost az alapítólevél szerint megillette, és pedig amennyiben az dologilag az idegen imperium folytán nem érvényesülhet, megfelelő pénzbeli szurrogáció formájában. Arra, hogy felperesnek a keresetbe vett egyenérték megfizessék, alpereseket természetesen nem marasztalta, mert hiszen felperes várománya aktív joggá még nem vált, de mert az, hogy oly helyzetbe kerül-e, amelyben az alapítólevél

szert a birtoklásra igényt támaszthat, a jövő kérdése még csak.

Egy más (a Barkóczy-féle elsőszülöttségi) hitbizomány a trianoni békeszerződés területi rendelkezései folytán ugyanabba a helyzetbe került, mint az előbbi. A hitbizományt a trianoni határ itt is kétfelé osztotta, tehát a csehszlovák állam területére eső vagyon hitbizományi jellege az elől említett törvény rendelkezései folytán megszűnt. A csehszlovák törvény szerint figyelmen kívül hagyott egyik várományos az általa indított perben — helyesen — az aktualitást még nem nyert várománya alapján nem a részére leendő fizetésben való marasztalását kérte az alpereseknek (hiszen, hogy a várományból szubjektív jog lesz-e, hogy a hitbizományi birtokost ez a várományos túléli-e, stb., ki tudhatja előre?), hanem csakis a hitbizományi kötelék alól felszabadult értéknek a hitbizományi bíróságnál való letétbehelyezését avégből, hogy a letett összeg mint a megegyezett érdekeltek által eladott ingatlanok helyébe lépő érték a hitbizományi vagyonhoz csatoltassék.

Az előző ítélet jogi álláspontjából már most az folyt volna, hogy a bíróság a letétbehelyezés kötelezésére irányuló keresetnek helyt adjon, ám az ügyben eljáró tanács a felmerült elvi kérdésben el kívánván térni az előző ítélet álláspontjától, határozathozatal előtt szükségesnek tartották az elvi kérdésnek jogegységi határozattal való eldöntését.

A jogegységi tanács lényegileg ellenkezően oldotta meg a szóbanforgó kérdést. A jogegységi határozat is abból indul ki, hogy nemzetközi magánjogunk szerint külföldi ingatlan jogviszonyainak elbírálása tekintetében az illető külföldi állam joga alkalmazandó, és ennél fogva el kell ismerni a csehszlovák jog szerinti rendezés irányadó voltát. Nem koncedálja azonban ezen jogegységi határozat az előbbi ítélet azon álláspontját, mintha ezen rendelkezéssel szemben a hitbizományi alapítólevél rendelkezései a továbbiakban bármely módon figyelembe jöhetnének és mintha a hitbizományt megszüntető törvényi rendelkezések hatásán akár pénzbeli szurrogációval kellene segíteni, illetve azon joghatásokat bármiként paralizálni. Ha a hitbizományi vagyonnak egy része — mondja az indokolás — a trianoni békeszerződés területi rendelkezései következtében olyan állam fennhatósága alá került, amely a hitbizományi intézményt megszüntette, úgy a vagyonnak azt a részét, nemkülönben a helyébe lépett értéket *a hitbizományi kötelékből kiváltanak, a tulajdoni korlátot megszüntetnek kell tekinteni*, és ez esetben az, aki az illető állam joga szerint korlátlan tulajdonhoz jutott, más várományosoknak megtérítéssel nem tartozik, és velük szemben nem is felelős azért, hogy a dologjogi korlátozásoktól feloldott vagyon az eredeti rendeltetés céljára fenntartassék. Az tehát a jogegységi határozatnak az előbbi döntéssel

szembeforduló jogi álláspontja, hogy ha az ingatlan fekvése helyének törvénye (a csehszlovák törvény) az elidegenítési és terhelési tilalmat feloldotta, és ezzel a vagyon dologi kötöttségét megszüntette, ez esetben a feloldó intézkedésekkel a vagyonra vagy a helyébe lépett értékre az alapító levélből folyó jogviszonyt továbbra is fennállónak tekinteni nem lehet. Practice: a csehszlovák területen a hitbizományi kötelek alól feloldott vagyon a csonkamagyarországi területen maradt hitbizomány részére végkép elveszett.¹⁾

Dr. Balla Ignác.

Tulajdonjog a követeléseken.

A magánjog szinpadán fellépő személyek közül kettőnek van főszerepe: az egyik a tulajdonos, a másik a hitelező. Egészen rendkívüliek a köztük lévő különbségek. A *tulajdonosnak* minden tisztelet kijár, a jog a védő- és támadófegyverek minden fajtáját rendelkezésére bocsájtja. Az egész jogintézményt szinte vallásos ideológián keresztül szemlélük, hiszen a francia forradalom egyenesen a tulajdonjog szentségét proklamálta.

Ezzel szemben a *hitelező* a magánjognak csak másodrendű polgára, a jogeszközei fogyatékosak, a követelések szentsége egyáltalán nincs elismerve, sőt éppen napjainkban politikai, gazdasági és igazságügyi jelszó lett az adósok védelme, ami a másik oldalon a hitelező sérelme.

A tulajdon elkobzása, vagy akár részleges megnyirbálása a felháborodás viharát szokta kiváltani. A követelés mennyiségének csökkentése, kamatredükálással, az effektivitás vagy az aranyklauzula hatályának felfüggesztésével), a különböző moratóriumok azonban a közvélemény részéről rendszerint megértéssel találkoznak. Sőt ma már ott tartunk, hogy a fedezeti elvnek magánjogba való bevonulása következtében számolnunk kell az adósságok egy részének hallgatag, sőt esetleg majd nyílt törlésével is.

A modern magánjog művelőit — nem ugyan a most említett jogpolitikai, hanem inkább dogmatikai szempontokból — gondolkodóba ejtette a hitelezőnek viszonya követeléséhez. Az a nézet alakult ki, hogy a hitelezőt követelése felett tulajdonjog illeti meg, illetve a viszony a hitelező és követelése között — mutatis mutandis — ugyanaz, mint a tulajdonos és a dolog kö-

¹⁾ A kérdéshez hozzászóltak: dr. B. Á.: Magánjog tára XII. k. 68. sz., még az 5024/1930. sz. ítélet kapcsán; dr. Lőw Loránt: Magyar nemzetközi hitbizományi jog (Jogtudományi Közlöny könyvtára 25. sz.), dr. Goldberger József: A hitbizományi vagyon kollíziós normája (Jogtudományi Közlöny 1933. 16. sz.) a döntés hozatala előtt; Exjudex: (Magyar Hírlap 1933. június 21. sz.) a jogegységi döntés meghozatala után.